

Панина Н.В. Социальное безумие: история, теория и современная практика. – К., 1994. – 168 с.; 8. Паніна Н. Українське суспільство 1994 – 2005рр.: соціологічний моніторинг. – К.: Видавництво Софія, 2005. – 160 с.; 9 Пастухов В.Б. Украина – не с Россией. Причины и последствия стратегических просчетов российской политики по отношению к Украине // Полис. – 2005. - № 1. – С. 25 – 35.

Д.О. Мельников

МОЛОДЬ І ПОЛІТИКА В УМОВАХ ПОСТТОТАЛІТАРНОГО СУСПІЛЬСТВА (1991–2000 РР.)

Перше десятиріччя незалежної України для українського народу стало періодом досить складних випробувань. В усіх сферах суспільного життя відбувалися докорінні перебудовчі процеси. Це було пов'язано зі зміною політичного курсу країни, спрямованого на незалежний шлях розвитку, побудову суверенної, демократичної держави. Складовою частиною цього процесу, безперечно, було суспільно-політичне життя країни.

Помітний слід у цьому процесі зробила молодь. Залежно від того, яка політична ситуація складалася в Україні, змінювалася й активність молодих людей, кількісний їх склад. Діяльність молоді в суспільно-політичному житті країни на початку 90-х років значною мірою посприяла створенню української незалежної держави. Не була байдужою молодь до процесів суспільно-політичного життя і в наступні роки. Тому не випадково, що проблема участі молоді в різних сферах суспільно-політичного життя України цього періоду стала предметом дослідження таких науковців як М. Головатого, Я. Немирівського, В. Головенько та інших дослідників¹. Проте в їх працях робиться спроба зробити аналіз окремих напрямків діяльності молоді в суспільно-політичному житті країни, відсутнє узагальнення ролі молоді в цьому процесі, що й зумовило вибір теми даного дослідження.

Враховуючи актуальність, практичне значення досліджуваної теми, автор даної статті шляхом аналізу опублікованих праць, документальних та архівних джерел ставить за мету простежити за тим, яку роль відіграла молодь у суспільно-політичному житті країни у перше десятиріччя її незалежності, вичленити проблеми у цій сфері молодіжного руху.

Участь юнаків та дівчат у суспільно-політичному житті країни проявлялась через молодіжний рух, який на початку 90-х років вступив у свій новий етап розвитку. У 1991 році Україна стала незалежною державою, вибрала демократичний шлях розвитку. Враховуючи потреби молоді, вбачаючи в ній майбутню молоду державу, здатну втілити в життя плани щодо розбудови нової України, з метою зробити значний поштовх до розвитку молодіжного руху, Верховна Рада України в 1992 р. приймає Закон України «Про об'єднання громадян», Декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», в 1993 році Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Це якоюсь мірою посприяло кількісному росту молодіжних об'єднань. Якщо в 1992 р. в Україні було 26 молодіжних та дитячих об'єднань зі статусом всеукраїнських,² то в 1996 р. їх було вже 41 всеукраїнських та кілька сотень регіональних молодіжних об'єднань,³ а в 1999 році 79 всеукраїнських та більше 200 регіональних об'єднань⁴.

Як не прикро, але переважна більшість об'єднань молоді не займалася політикою, не брала участі в суспільно-політичному житті країни. Їх створення й діяльність в основному були спрямовані на задоволення професійних інтересів. І це закономірно. Адже молодь орієнтувалася передусім у вирішенні нагальних проблем їх життя. Більшість молодих людей залишалася аполітичною. За даними соціологічних досліджень, протягом 1994-1999 рр. членство молоді в політичних партіях України ледве досягло 2%, 27% опитаних узагалі не цікавилася політичними науками. Однак із наближенням президентських виборів політична активність молоді зростала. Молоді люди стали краще орієнтуватися в питаннях політичного життя України. Так з наближенням президентських виборів 1999 року частка тих, хто не орієнтувався в політичній ситуації, яка склалася в Україні, зменшилася з 35% - восени 1995 року до 20% – восени 1999-го. З 1996 по 1999 рік майже у 4 рази зменшилася кількість тих молодих респондентів, котрі не підтримували жодного ідейно-політичного напрямку із 43 до 11%⁵.

На початку 90-х років активну життєву позицію зайняло студентство. Прагненням студентів було покінути зі старими порядками, які існували у ВНЗ (ліквідувати військові кафедри, підвищити стипендію, провести зміни у викладанні суспільних наук тощо). Студенти брали участь у мітингах, страйках, пікетуваннях партійних та державних установ. Ініціаторами таких акцій-протесту були безпосередньо як самі студенти, так і їх старші товариші, активісти політичних партій та громадських організацій, кількість яких на той період різко зростала.

Прикладом участі молоді в суспільно-політичному житті країни стала акція протесту проти підписання союзного договору восени 1990 року. Члени Української Студентської Спілки та Студентського братства 2 жовтня 1990 року розпочали в Києві на площі жовтневої революції (нині майдан Незалежності) голодування.

Повіривши в обіцянку Верховної Ради задовольнити їх вимоги, студенти скоротили цю акцію. На жаль, більшість вимог студентів Верховна Рада не виконала.

У 90-х роках у молодіжному русі проявилась тенденція до створення молодіжних організацій. Так майже всі провідні політичні партії України набули собі політичних партнерів з боку молоді: Комуністична партія України - Ленінську Комуністичну Спілку Молоді України, Народний Рух України - Всеукраїнську молодіжну громадську організацію «Молодий Рух», Соціалістична партія України (об'єднана) - громадську організацію «Українська соціал-демократична молодь», Народно-демократична партія - Народно-демократичну лігу молоді тощо.

У 1999 році була створена молодіжна партія «Молода Україна». У статуті партії було вказано на необхідність формувати, проводити власну політичну лінію у сфері державного будівництва, сприяти створенню умов для залучення молоді до активної участі у державотворчому процесі, сприяти залученню молоді до представницьких органів влади, органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади.

Варто вказати на те, що, хоча значна частина молоді вважала створення молодіжної партії корисним для країни (за даними соціологічного дослідження за це висловилося 40% молодих людей), молоді люди у своїй масі не підтримали «молодіжників» на парламентських виборах. Так, за даними соціального дослідження, лише 3,4% молоді проголосувало за силу, що являла собою як молодіжну партію. Серед усіх виборців у цілому лише 1,1% віддали перевагу цій партії⁶.

Певну активність проявила молодь під час виборчих компаній. Для того, щоб залучити на свій бік значну кількість виборців під час виборів до Верховної Ради УРСР в 1990 р., була створена міжобласна група молодих кандидатів у народні депутати, яка в січні 1990 року прийняла два документи - «Звернення молодих кандидатів у народні депутати Української РСР до народу України» та «Позиція міжобласної групи молодих кандидатів у народні депутати Української РСР «Весна - 90», в яких показала своє бачення перебудовних процесів, підтримала прагнення керівництва країни на проведення демократичних перетворень у республіці, запропонувавши при цьому свою програму кардинальних змін у суспільстві.

Роботу цю провів комсомол. Вперше за багато років він підготував платформу, в якій прагнув показати своє ставлення до тих процесів, які відбувалися в суспільстві, запропонував програму реалізації державної молодіжної політики в республіці, показав своє ставлення до інших молодіжних організацій. Платформа комсомолу стала свого роду фундаментом для реалізації ним своїх намірів через повноважних представників в органах влади.

Усе ж таки цих заходів було недостатньо. Дії комітетів комсомолу були розрізненими, не завжди тактично грамотними. Центральному комітету, комітетам комсомолу, молодіжним засобам масової інформації не вдалося привернути увагу молоді до проекту передвиборчої платформи ЛКСМУ, забезпечити його обговорення. Як наслідок, одна з перших спроб комсомолу окреслити свою політичну позицію з важливих проблем розвитку республіки залишилась майже непомітною, не отримала широкого резонансу в суспільстві та молодіжному середовищі. Це призвело до того, що до депутатського корпусу республіки не потрапив жоден представник від Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Одеської та Тернопільської областей.

Помітно зменшилась кількість молодих депутатів Верховної Ради України за часів незалежності. У парламенті республіки XIII скликання був тільки один депутат віком 30 років, а XIV скликання - 12 осіб⁷.

Тенденція до зменшення молоді відбувалася і в складі місцевих рад народних депутатів. Це було зумовлено не тільки небажанням молоді брати участь у боротьбі за депутатські мандати, а й неможливістю вибороти їх у більш досвідчених, впливових претендентів на ці високі державні посади. Окрім цього, серед виборців панувала думка про те, що молодим людям ще рано бути народними депутатами, що в них мало життєвого досвіду, знань та умінь працювати в цих органах влади. Виборчі компанії також потребували великих фінансових затрат, яких у молодих людей ще недостатньо.

Небажання молоді йти в політику було зумовлене й тим, що, вступаючи в життя, юнаки та дівчата потребували найголовнішого на той час для них - це одержати освіту, знайти роботу, влаштувати своє особисте життя. Політична діяльність, як правило, набагато обмежувала ці

.....
прагнення молоді. Крім того, значна частина молоді ще не повною мірою визначила свої політичні інтереси. Не останнє місце у формуванні державницької позиції молоді, її прагнення проявити себе в суспільно-політичному житті республіки, краю, міста та села, стати народними депутатами займало політичне протистояння між представниками вищих гілок державної влади, яке особливо відчутно проявлялося у 90-х роках.

Отже, у 90-х рр. участь молоді в суспільно-політичному житті України була хвилеподібною. На початку десятиріччя, в період, коли гостро постало питання бути чи не бути країні незалежною, молоді люди разом зі старшими товаришами виходили на вулиці, брали участь у демонстраціях, страйках, мітингах, пікетували державні органи, проводили акції через голодування. Пізніше, коли незалежність української держави стала реальністю, політична активність молоді помітно знизилась. Значна частина молоді стала аполітичною. Деякою мірою активність молоді зростала у зв'язку з виборами народних депутатів та Президента країни.

Молодіжний максималізм, природна енергія юнаків та дівчат, які були такими важливими й необхідними для їх прояву в суспільно-політичному житті країни, на жаль, не проявили себе. Відсутність активного громадянського руху, в тому числі й молодіжного, контролю з боку народу за діяльністю державних чиновників призвела до того, що керівництво держави, місцеві чиновники нерідко приймали непродумані рішення, своїми діями підривали авторитет влади і, як наслідок цього, в країні поглиблювались кризові явища в багатьох сферах суспільного життя, падав рівень матеріального достатку людей.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. – К., 1993; Головонько В.А. Український молодіжний рух у ХХ столітті. – К., 1997; Немирівський Я. Практика та досвід реалізації державної молодіжної політики в Україні на регіональному та місцевому рівнях // Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. – К., 1997; 2. Головонько В.А., Корнієвський О.А. Український молодіжний рух: історія та сьогодення. – К., 1997. – С. 112; 3. Поточний архів Міністерства України у справах сім'ї та молоді. Додаткові матеріали про становище молоді в Україні та хід реалізації державної молодіжної політики за 1997 р. – С. 7; 4. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року). – К. 2000. - С. 72; 5. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року). – К. 2000. - С. 76; 6. Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки). – К., 2002. – С. 115; 7. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року). – К., 2000. – С. 83.

О.В. Галушко

РОЗВИТОК КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ОСНОВ УКРАЇНО – РОСІЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА 1991– 2005 РР.

Визначальною складовою внутрішньодержавних нормативно–правових актів, що детермінують характер та основні тенденції двосторонніх українсько–російських відносин, є зовнішньополітичні концепції цих країн. Їх еволюція упродовж 15 років засвідчує надзвичайну напруженість та високу динаміку двостороннього співробітництва.

На початковому етапі новітніх українсько–російських економічних відносин (1991–1999), що характеризувався їх становленням, зовнішньополітична концепція Росія розбудовувалась на стратегії реінтеграції в рамках СНД та самостійного входження країн, у т. ч. Росії, у світовий політичний та економічний простір. РФ тривалий час розглядала євроінтеграцію як домінанту своєї зовнішньої політики, відмовившись від перспективи входження до складу об'єднаної Європи лише у 1999 році. У цьому зв'язку «нове партнерство між Україною та Росією», за визначенням президента Б. Єльцина, мало відповідати характеру взаємин між «двома суверенними державами Європи», а відтак стати «вагомим внеском у безпеку і стабільність на континенті»¹.

Концептуальна сутність політики Росії на теренах СНД у 1990–ті рр. визначається сучасними російськими істориками як «інтеграційна ейфорія».¹⁴ Вона була пов'язана з надіями на повну інтеграцію в рамках пострадянського простору. Не випадково Б. Єльцин ще в заяві від 6 грудня 1991 р. з приводу визнання Росією незалежності України виступив за «відкритість кордонів», «взаємодію у формуванні спільного економічного простору й у розвитку прилеглих регіонів». Підстави для таких планів надавав високий рівень економічної взаємозалежності країн СНД, у т.ч. України й Росії.

Курс на формування «єдиного економічного простору з державами–учасницями СНД» залишався одним з найважливіших завдань зовнішньоекономічної діяльності РФ у другій половині 90-х років. Цей напрям взаємин з країнами Співдружності знайшов своє відображення в Концепції